

RECENSIE

Ruben Zimmermann (Hg.),
Kompendium der frühchristlichen Wundererzählungen. Band 1: Die Wunder Jesu, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 2013.
XIII + 1084 pag., € 58,00. ISBN 978 3 579 08120 5.

Tot één van de meest lastige genres uit de literatuur horen wonderverhalen. Veel mensen kunnen met deze verhalen maar moeilijk uit de voeten. De reden: we krijgen ze niet goed passend binnen onze verstaanshorizont. Het is voor velen dan ook een reden om deze verhalen direct maar aan de kant te leggen, omdat het gaat om verhalen over 'zaken die niet kunnen'. Maar je kunt er ook door gefascineerd worden, juist vanwege het probleem dat het gaat om zaken die de menselijke mogelijkheden te boven gaan. Want die wonderverhalen willen wel wat met jou als lezer. Maar wat willen ze dan? Op die vraag zoekt het *Kompendium frühchristlichen Wundererzählungen* een antwoord te geven.

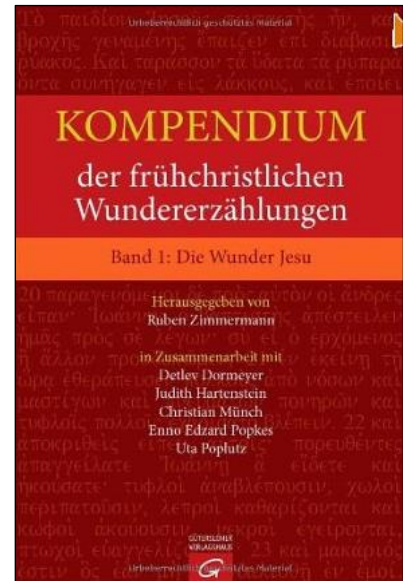
Een boek dat je met recht 'een dikke pil' mag noemen, het bestaat uit meer dan 1000 pagina's. In dit boek worden 'de wonderen van Jezus' besproken, later dit jaar verschijnt een tweede, veel kleinere band met 'de wonderen van de apostelen'. Van dezelfde samensteller Ruben Zimmermann

(samen met Bernd Kollmann) mogen we ook nog een 'hermeneutiek van de vroegchristelijke wonderverhalen' verwachten. De auteurs van de drieëntwintig (!) artikelen komen op een enkele uitzondering na uit het Duitse taalgebied. Onder hen bevinden zich diverse schrijvers die zich al eerder op het terrein van het wonderverhaal hebben gemanifesteerd, onder wie Stephan Alkier, Michael Becker, Bernd Kollmann, Michael Labahn en Werner Kahl. Een naam ontbreekt hier: Gerd Theißen, bekend om zijn vormkritisch onderzoek van de wonderverhalen.

Een boek over wonderverhalen kan niet zonder nauwkeurige definitie van een wonderverhaal. Wie naar een definitie zoekt, moet de lezer op twee pagina's zijn: pagina 30 voor de definitie van een 'wonderverhaal' in het algemeen en op pagina 32 voor die van een 'vroegchristelijk wonderverhaal'. Beide definities zijn te lang om hier compleet weer te geven, maar in elk geval krijgt het aspect van 'een sinnlich wahrnehmbare, aber zunächst unerklärbare Veränderung' in de definitie een plek. Liever nog dan 'onverklaarbaar' zou ik – met Stephan Alkier – willen zeggen: 'de menselijke mogelijkheden te boven gaand'.

In dit compendium worden niet alleen de Nieuwtestamentische wonderverhalen uit de vier evangeliën besproken, maar ook een vijftiental wonderverhalen uit diverse apocriefe evangeliën. Helemaal aan het begin worden een aantal wonderverhalen besproken die strikt genomen niet als antieke teksten bestaan. Het gaat om een tweetal wonderverhalen uit een door Nieuwtestamentici geconstrueerde bron Q.

Hoewel in de inleiding gezegd wordt dat, als een wonderverhaal niet alleen in Marcus, maar ook in Matteüs, Lucas en Johannes voorkomt, ook de andere versies besproken zullen worden, is dat toch niet het geval. Zo ontbreken, waar het om het Lucasevangelie gaat, besprekingen van 5:12-16, 8:22-25, 8:26-39, 9:37-43 en 18:35-43. Gaat het om het Matteüsevangelie, dan zal de lezer tevergeefs zoeken naar uitleg van 8:1-4, 8:14-17, 9:1-8,

12:22-30. Men heeft zich geconcentreerd op de individuele wonderverhalen. De summaria worden afzonderlijk niet besproken krijgen, ze krijgen wel aandacht in de inleidingen die aan de besprekingen van de wonderverhalen in een evangelie voorafgaan. Evenmin krijgen die teksten aandacht waarin *over* wonderen of de wonderdoener wordt gesproken. Zo krijgen noch Lucas 4:18-20, noch Lucas 7:21//Matteüs 11:4-6 specifieke aandacht.

In boeken over wonderverhalen ontbreekt meestal het ultieme wonderverhaal, dat van Jezus' verrijzenis. Dat is ook hier het geval. De argumentatie daarvoor ontbreekt niet: in dit boek komen worden alleen die wonderen besproken die door een *menselijke* wonderdoener worden verricht. Op dat woord 'menselijke' met betrekking tot Jezus als wonderdoener kunnen natuurlijk de nodige theologische pijlen gericht worden, maar het woord is in dit verband wel goed te begrijpen.

Aan de bespreking van de wonderverhalen (in Q, Marcus, Matteüs, Lucas, Johannes en de apocriefe evangelien) gaan een negental artikelen vooraf, te beginnen met een voortreffelijke inleiding van Ruben Zimmermann in de wonderproblematiek, waarin alle kernvragen zorgvuldig aan de orde komen. Daarna volgen diverse thema-artikelen: over de antieke geneeskunst (Popkes), ziektebeelden (Kollmann), demonen en uitdrijvingsrituelen (Poplutz), Jezus als wonderdoener temidden van andere antieke wonderdoeners (Merz), magie en de wonderen van Jezus. Het minst boeiend artikel vond ik dat van Detmeyer (over wereldbeeld, wonderen en geschiedschrijving), maar je kan ook zeggen dat Zimmermann al het nodige gras voor zijn voeten had weggemaaid. Het artikel van Popkes over de antieke heilkunst had wat mij betreft nog uitgebreider en specifiekere mogen ingaan op de 'Therapieformen' zoals die door Jezus in zijn wonderen wordt gehanteerd. Het eindigt met twee artikelen over wonderverhalen in het godsdienstonderwijs (Münch) en in de prediking (Grabner, Kasparick, Metzner).

Een boek dat ik als predikant of leraar godsdienst zeker zou aanschaffen vanwege de schat aan informatie die je hier aantreft. Een kritische noot: de aandacht in de wonderverhalen gaat naar tal van boeiende aspecten uit, nog iets meer aandacht voor het specifieke element van het wonder had wat mij betreft nog wel gemogen.

Nico Riemersma
www.nicoriemersma.nl

Deze recensie verscheen in: *Interpretatie* 22/2 (2014), 46.